

УДК 336.647

**Г. І. Пушак,
Н. В. Шевченко**

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглянуто сутність грошових потоків вітчизняних підприємств і теоретичні особливості управління ними. Виокремлено основні принципи управління грошовими потоками підприємств. Проаналізовано вхідні та вихідні грошові потоки промислових підприємств Львівської області за 2013–2017 рр. Визначено коло основних проблем, що впливають на ефективність управління грошовими потоками промислових підприємств. Запропоновано напрями удосконалення процесу управління грошовими потоками вітчизняних промислових підприємств на прикладі Львівської області.

Ключові слова: гроші, грошовий потік, промислові підприємства, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняних промислових підприємств грошові потоки відіграють важливу роль. Саме грошові потоки забезпечують фінансову стійкість підприємства, безперервність виробництва продукції, досягнення високого рівня рентабельності, конкурентоспроможності та ліквідності підприємства. Вплив грошових потоків на діяльність сучасних промислових підприємств Львівської області має не лише вузькопрофільний харак-

тер (збільшення доходів, зростання ліквідності та прибутковості, оновлення і наповнення виробничих фондів тощо), а й дає змогу більш глобально вирішувати проблеми зайнятості населення, підвищувати ресурсозабезпеченість регіону, збільшувати ВВП країни. Тому дослідження напрямів ефективності управління грошовими потоками промислових підприємств Львівської області має важливе стратегічне значення і на макро-, і на мікрорівні.

Стан дослідження. Основні напрями управління грошовими потоками підприємств досліджували багато відомих закордонних учених, серед яких: Р. Чейз, Е. Нікбахт, Ю. Брігхем, Р. Брейлі, Дж. Ван Хорн, Б. Коласс. Серед вітчизняних науковців, що досліджували проблеми, фактори впливу та напрями поліпшення системи управління грошовими потоками підприємства, варто відзначити І. О. Бланка, М. Д. Білик, М. А. Козоріз, Ф. Ф. Бутинця, А. М. Поддєрьогіна, Г. Г. Кірейцева.

Проте, враховуючи значну кількість факторів (соціальні, політичні, економічні, ринкові), що впливають на процес ефективного управління вхідними та вихідними грошовими потоками вітчизняних підприємств, подальші дослідження цієї теми є актуальними і в теоретичних, і практичних аспектах.

Метою статті є дослідження сутності управління грошовими потоками та розроблення теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення управління вхідними грошовими потоками промислових підприємств Львівської області.

Виклад основних положень. В процесі господарської діяльності підприємства грошові потоки складають матеріальну основу його функціонування та розвитку.

Згідно з Національними стандартами бухгалтерського обліку грошові кошти – це готівка (валюта України та іноземна валюта у вигляді грошових коштів), кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. У процесі кругообігу грошові кошти підприємства утворюють грошові потоки [1].

В економічних працях А. Г. Загороднього, Б. Д. Гаврилишина, С. В. Мочерного, Є. В. Мниха грошовий потік визначається як надходження (додатковий грошовий потік) і витрачання (від’ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Розрізняють грошовий потік від операційної (виробничо-комерційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [2; 3; 4; 5].

Управління грошовими потоками підприємства є складним та багатоетапним процесом, який повинен враховувати чіткість і досто-

вірність обліку грошових надходжень (фінансова звітність, звіт про рух грошових коштів), раціональність їх використання та/або нагромадження для досягнення головних стратегічних цілей підприємства.

Процес управління грошовими потоками, як і будь-який процес управління, ґрунтується на визначених принципах, адже він є складовою частиною загальної системи управління господарською діяльністю підприємства. Основними принципами управління грошовими потоками підприємства є:

- інформативна достовірність, яка передбачає забезпечення системи управління грошовими потоками підприємства необхідною інформаційною базою, що містить повну, правдиву та неупереджену інформацію про зміни і рух грошових коштів у результаті різних видів діяльності;

- збалансованість, забезпечення якої пов'язано з оптимізацією грошових потоків підприємства в процесі управління ними, а також збереження рівноваги між вхідними та вихідними грошовими потоками від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [6, с. 246];

- ліквідність, що базується на синхронізації позитивного і негативного грошового потоків за всіма часовими інтервалами [5];

- ефективність, реалізація якої в процесі управління грошовими потоками полягає у забезпеченні ефективного використання грошових коштів, що сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій [6, с. 246].

В умовах ринкової економіки управління грошовими потоками, і вхідними, і вихідними, дозволяє більш точно визначити слабкі та сильні сторони підприємства, уникнути нецілеспрямованого витрачання грошей та визначити пріоритети інвестування додатково отриманих коштів. Водночас для досягнення найбільш позитивного (прибуткового) результату варто визначити основні цілі управління грошовими потоками, якими є:

- підтримання прийняттого рівня платоспроможності та ліквідності, а також попередження формування чи розвитку кризи;

- збільшення вхідних грошових потоків, як головного джерела фінансування підприємства, та їх оптимізація у розрізі видів;

- скорочення циклу обороту грошових коштів;

- підтримання адекватного балансу між формуванням резерву ліквідності та втраченими альтернативними можливостями;

- скорочення накладних затрат підприємства, пов'язаних із генеруванням його грошових потоків [7];

- визначення системності та своєчасності виплат по довготривалим та короткотерміновим зобов'язанням;

- зменшення неліквідних активів;
- ведення чіткої та прозорої фінансової звітності.

Варто зазначити, що хоча управління грошовими потоками підприємства є процесом сталим та обґрунтованим, інформаційно та обліковозабезпеченим, включає чіткі часові обмеження та напрями вдосконалення, проте він вимагає певної визначеності етапів управління. Перший етап передбачає складання фінансової документації, пов'язаної з рухом грошових коштів. На другому етапі на основі даних за звітний та попередні періоди здійснюється аналіз ефективності управління грошовими потоками підприємства. Третій етап – контроль за виконанням поставлених цілей в коротко- та довготерміновому періодах. Четвертий етап передбачає коригування та розробку прогнозних показників відповідно до вимог плану діяльності підприємства, обсягів надходження і витрат грошових коштів.

І хоча виважене та поетапне управління грошовими потоками дає змогу підприємству збалансувати потік грошових коштів, підвищити ліквідність та платоспроможність підприємства, однак є значна кількість факторів (зовнішніх та внутрішніх), що впливають на його ефективне управління. До зовнішніх факторів слід віднести:

- стан розвитку товарного ринку (наявність конкурентів, насиченість ринку товарами, рівень попиту на різні види товарів і послуг);
- кон'юнктура фондового ринку (проте цей фактор має вплив саме на публічні промислові підприємства);
- державна політика в системі оподаткування підприємств;
- політична, економічна або соціальна криза в країні;
- рівень розвитку платіжної та безготівково-розрахункової систем, валютних і кредитних операцій в Україні;
- низький рівень купівельної спроможності населення;
- наявність пільгової програми кредитування промислових підприємств вітчизняними банками;
- експортно-імпортна політика держави.

До внутрішніх факторів доцільно віднести:

- якість продукції;
- тривалість виробничого і операційного циклів;
- наявність нового обладнання;
- уміння управляти дебіторською заборгованістю;
- використання інноваційних розробок у процесі виробництва продукції;
- наявність висококваліфікованих працівників, особливо менеджерів, директорів, бухгалтерів;
- здатність вчасно погашати заборгованість підприємства (суми кредиту, відсотків, пені, нарахувань);

– наявність методики складання прогнозних показників розвитку промислового підприємства в коротко- та довготерміновому періодах.

На наш погляд, найбільший вплив на рівень ефективності управління грошовими потоками промислових підприємств мають саме внутрішні фактори. Адже, незважаючи на негативне (кризове або передкризове) становище, в якому функціонує промислове підприємство, воно здатне при наявності ліквідних активів, якісної продукції, кваліфікованого персоналу прибутково здійснювати власну діяльність. Не винятком є і діяльність промислових підприємств Львівської області, які мають і фінансовий, і ресурсний потенціал (рис. 1).

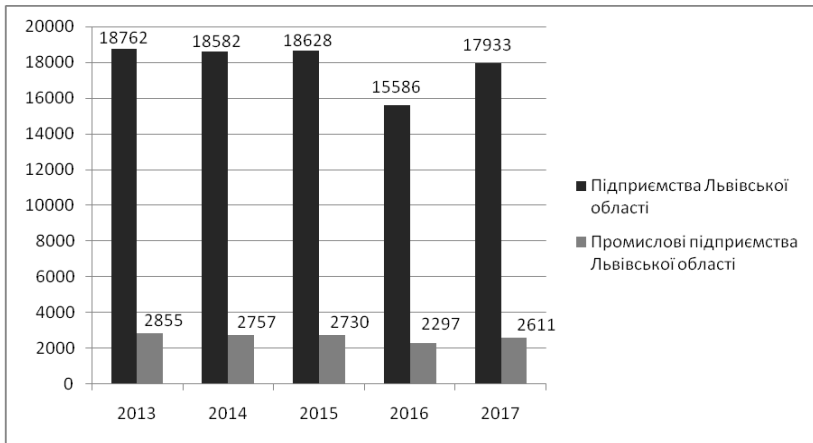


Рис. 1. Динаміка кількості підприємств Львівської області за 2013–2017 рр. [8]

Як видно з рис. 1, протягом 2013–2017 рр. простежується негативна тенденція (закриття, банкрутство, скорочення) зменшення кількості не тільки промислових, а й інших підприємств Львівської області. Промислові підприємства, які не здатні генерувати достатньої кількості вхідних грошових коштів для подальшої діяльності, припиняють свою діяльність.

Головним джерелом отримання достатньої кількості вхідних грошових потоків є реалізація продукції чи послуг підприємства. Для промислових підприємств Львівської області це реалізація продукції і в Україні, і за її межами (рис. 2), що робить вітчизняні підприємства конкурентоспроможними, фінансово забезпеченими та інвестиційно

привабливими, а також забезпечує реалізацію поставлених цілей промислових підприємств щодо власного удосконалення, розвитку, фондооновлення та виробництва якісної і конкурентної продукції.

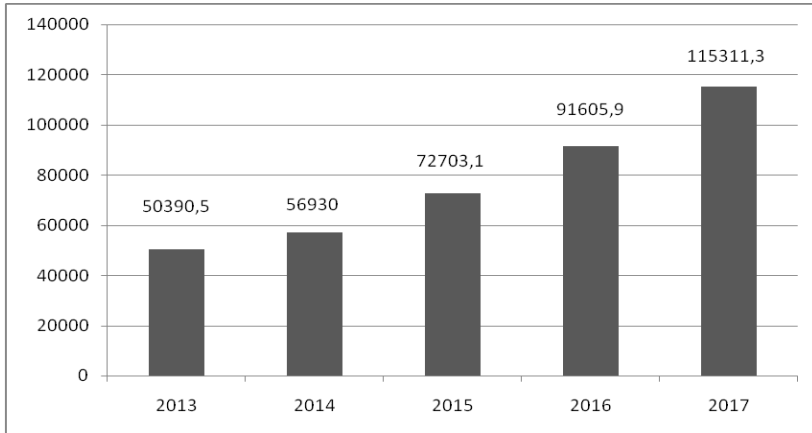


Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої продукції промисловими підприємствами Львівської області протягом 2013–2017 років, млн грн [8]

Як бачимо, обсяги реалізованої продукції промислових підприємств Львівської області протягом 2013–2017 рр. зросли з 50390,5 млн грн до 115311,3 млн грн, (приріст становив 64920,8 млн грн або 128,8%). Така позитивна тенденція зумовлена такими факторами:

- чіткою системою організації збуту продукції, контролю за ходом випуску, відвантаження продукції, оформлення розрахунків і надходження платежів від покупців;
- якістю продукції та тари, в якій вона зберігається, привабливістю упакування, наявністю знижок (акцій);
- ціною реалізованої продукції та її широким асортиментом;
- ритмічністю виробництва, наявністю сировини тощо.

Великий обсяг реалізованої продукції та зменшення суми нерациональних витрат впливає на фінансовий результат до оподаткування промислових підприємств Львівської області (рис. 3).

Незважаючи на від’ємне значення фінансових результатів до оподаткування підприємств Львівської області 2014–2015 рр., 2017 р. цей показник становив 1422,4 млн грн, що позитивно вплинуло

не лише на прибутковість підприємств, а й на розмір податкових відрахувань до бюджету Львівської області, які 2017 р. становили 166,3 млн грн.

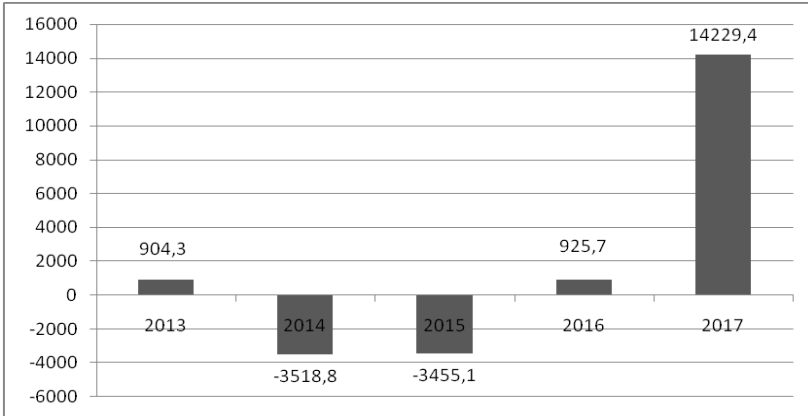


Рис. 3. Динаміка фінансових результатів до оподаткування промислових підприємств Львівської області за 2013–2017 рр. [8]

Розглядаючи ефективність управління грошовими потоками через призму масштабності, варто зазначити, що збільшення розміру вихідних грошових потоків значною мірою забезпечує розвиток виробничого, фінансового та соціального сектору області, сприяє відкриттю нових філій (представництв), заводів, цехів, у такий спосіб, забезпечуючи надання робочих місць (таблиця 1). Це, своєю чергою, забезпечує населення сталими грошовими надходженнями, можливістю оплачувати комунальні послуги, забезпечувати себе необхідними товарами і продуктами харчування, а в майбутньому і достойними пенсіями.

Таблиця 1

Чисельність зайнятих та витрати на персонал на промислових підприємствах Львівської області протягом 2013–2017 рр. [8]

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість зайнятих працівників, ос.	132359	126570	121645	122016	128052
Витрати на персонал, млн грн	6592,6	7017,7	8338,1	9628,3	111054,8

Із проведеного аналізу можна зробити висновок, що є значна кількість факторів, які негативно впливали на діяльність підприємств і рівень їхньої прибутковості, що вимагає розроблення основних напрямів оптимізації грошових потоків.

На наш погляд, доцільно запропонувати такі напрями удосконалення управління грошовими потоками промислових підприємств Львівської області:

- забезпечення повного інформаційно-облікового контролю за надходженням і витрачанням грошових коштів у коротко- та довгостроковому періодах; комп'ютеризований облік інформації (грошові потоки) з метою полегшення обробки, порівняння та зберігання даних, особливо за довгостроковий період;

- виявлення обсягів нереалізованих резервів, які дають змогу промисловим підприємствам знизити залежність від зовнішніх джерел залучення коштів (оренда, лізинг, франчайзинг, патенти, авторські права тощо);

- виготовлення якісної та конкурентної продукції, яка відповідала б національним та міжнародним стандартам сертифікації якості та смакам і вподобанням споживачів;

- врахування факторів, що можуть і безпосередньо, і опосередковано вплинути на рівень ліквідності та рентабельності;

- скорочення затрат промислового підприємства, які пов'язані з генеруванням вхідних грошових потоків (здебільшого це витрати зі зберігання та реалізації готової продукції);

- розробка програм скорочення витрат, пов'язаних із кредиторською заборгованістю;

- найм на керівні посади висококваліфікованих працівників;

- ефективний розподіл додатково отриманих коштів, тобто не лише формування грошових резервів, а й здійснення інвестицій в прибуткові проекти;

- контроль за дебіторською заборгованістю;

- участь у соціальних заходах, рекламних компаніях, грантових програмах для залучення нових інвесторів, клієнтів, фінансових партнерів (додаткова реклама, підвищення зацікавленості потенційних партнерів, поліпшення ділової репутації підприємства);

- активна діяльність на фондовому ринку, вчасне розміщення інформації про фінансовий стан, здійснення емісії акцій, користування послугами рейтингових агентств.

Висновки. Процес управління вхідними та вихідними грошовими потоками є передумовою стабільного і безперервного функціонування підприємства, а ефективне управління грошовими потоками

підприємства забезпечує його ліквідність, платоспроможність, ринкову вартість та конкурентоспроможність на ринку товарів і послуг.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності»: від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

2. Економічна енциклопедія: в 3 т. / гол. редкол.: Б. Д. Гаврилишин. Тернопіль, 2000. 864 с.

3. Економічний словник-довідник / за ред. С. В. Мочерного. К.: Феміна, 2005. 370 с.

4. Загородній А. Г. Фінансовий словник. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: Вид-во «Центр Європи», 2007. 576 с.

5. Мних С. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник. К.: Київ. нац. торг. ек. у-т, 2008. 514 с.

6. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1 (52). С. 245–249.

7. Майборода О. Є., Майборода О. В., Реплюк О. В. Напрями управління грошовими потоками підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 305–309.

8. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/inf_2009.php?vid=1&code=9&ozn_news=1&show=1&show2=1

Pushak H. I., Shevchenko N. V. The directions of improvement of cash flows management of industrial enterprises in the Lviv region

In modern business practice of industrial companies cash flows occupy the main place. Cash flow provides liquidity, solvency, profitability, financial activity of modern companies.

Effective cash flow management promotes expanding financial activity of the companies and ensures its development. All cash flows (incoming and outgoing) of Lviv region industrial companies are shown and documented in the statement of cash flows. In the Ukrainian financial statements it corresponds to form № 3. In Ukraine the information about financial state and cash flow statement of industrial companies is public.

Cash flow is key indicator of financial state in every company. Cash flow allows industrial companies to react more flexibly to problems, marketing decisions or credit problems. At some point, positive cash flow helps modern companies to survive on the financial market, produce good quality products or services. For modern Lviv region industrial companies effective cash flow management is important.

The main goal of management is to ensure growth of incoming cash flows and establish financial equilibrium in income and expenditure. It is important to define and follow the next principles: certainty, informativity, liquidity, efficiency, respectability.

For effective functioning of industrial companies it is important to carry out constant monitoring of cash flow. It is important because it allows to insure attraction of investors, provide complete and accurate information, produce quality products. Also, the level of out coming cash flow of the companies has influence on wages, taxes, loans and investments in Lviv region.

Key words: *cash flow, industrial companies, cash, solvency, profitability, competitiveness.*

Стаття надійшла 18 грудня 2018 р.